

Armsad siinviibijad!

Kujutlegem hetkeks, et käivitub stsenaarium, mida keegi täna ei usu, kuid maailmas on ju ennegi uskumatuid asju juhtunud.

Mis saaks siis, kui Eestis hävineks kogu loomakasvatus? Eesmärk on lihtne – lahti tuleb saada:

- 85 tuhandest piimalehmast,
- 80 tuhandest lihavesest,
- 290 tuhandest seast,
- 73 tuhandest lambast,
- 2 miljonist kanast, hanest ja pardist.

Paari aastaga võiks Eestist saada esimene riik maailmas, mis loobuks täielikult lihatootmisest. Ühe väikese, kuid üha agressiivsemaks muutuva inimgrupi jaoks, kes on nüüd ka mesilastega võitluse asunud, oleks see paradiis. Kas ka Eesti jaoks tervikuna?

Miks ma sellest räägin? See inimeste grupp on asunud solvama ja ründama kõiki neid, kes hoolitsevad selle eest, et liha meie toidulauale jõuaks. Nendega pole võimalik konstruktiivset arutelu pidada, sest nad kordavad vaid oma mantrat. Küsimus pole ju selles, kuidas keegi toitub. See on iga täiskasvanud inimese enda asi. Küsimus on selles, et kogu see filosoofia on üles ehitatud väga tihti pooltõdedele.

Kui loomakasvatus tõesti likvideerida, tuleb kasutusele võtta täiendavad põllumaad, sest kuidagi peavad need 1,4 miljonit inimest ju söönuks saama. Tõsi, inimtoitu saaks kasvatada ka loomse toidu kultuuride all olevatel põldudel ning osa karjamaid saaks üles künda. Ent paraku suur osa karja- ja heinamaadest ei sobi põllumaaks kas mulla koostise või asukoha tõttu – soisel pinnal kartulit ei kasvata.

Vaatleme asja lähemalt:

1. Loomakasvatus aitab hoida Eesti unikaalseid looduskooslusi.

Maarahvaks ei hüüta eestlasi juhuslikult: viis tuhat aastat on Eestis põldu peetud ja koduloomi kasvatatud, laiemal karjakasvatusel on tuhandeaastane ajalugu. Maailma mõistes unikaalsed Eesti looduskooslused kujunenud välja just inimese ja looduse koosmõjus, kus karjapidamisel on oluline roll.

- Loopealsed ehk paesel aluspõhjal paiknevad õhukesemullalised lubjarikkad niidud on üks Eesti ja kogu Euroopa ainulaadsemaid poollooduslikke taimekooslusi.
- Puisniidud võistlevad oma liigirikkuselt vihmametsadega.
- Rannaniidud on saanud tänu veisekasvatusele oma ilusa ilme tagasi, tänu puhastele oja- ja jõesuudmeile pääseb kala taas koelmutele.

Neid alasid on väga keeruline ilma loomakasvatusega.

2. Toidujulgeolek

Karl Robert Jakobson on öelnud, iga rahvas on vaba, kui tal on laual oma leib, piim ja liha.

Kas keegi enne nn Võru tormi võttis Eestis üldse tõsiselt juttu energiapulgeolekust ja kriisivarudest? Üks alajaama katus tegi kogu Eestile tohutu teene – me kõik mõistame nüüd, et teatud olukorras ei saa looduse vastu isegi 21. sajandil. Kas tõesti peab juhtuma samasugune kriis toiduga, et me hakkaksime mõistma toidujulgeoleku tähtsust? Maakera kliima on muutunud, metsapõlenguid, põuda ja uputusi on aina enam. Esialgu Californias ja Austraalias, aga need võivad tabada ka Euroopa põllumajanduspiirkondi. Ja see tähendab tühje poeriivleid, ehkki täna näib see ju uskumatu. Kuid ärgem unustagem - maailmas on ju ennegi uskumatuid asju juhtunud.

3. Maaelu hoidmine ja turvalisus

Meie maaelul on veel üks väärtus, mida ei too välja ükski Exceli tabel – korras põllud ja niidud on midagi, mis teeb igal inimesel südame soojaks. Usun, et mäletate, et kui Eesti iseseisvus taastati, olid teeservades suured võsahunnikud. Põllud ja heinamaad said taas võsast puhtaks. Maa sai jälle peremehe. Peremeheta maa, mahajäetud maa pole mitte ainult kurb, vaid see on ka julgeolekurisk. Võime kulutada piirivalvele ükskõik kui palju raha, aga valve jääb ikka nõrgaks, kui seda ei toeta meie maainimeste valvas silm. Tänu maarahvale pole mitte üksnes põllud ja niidud hoitud, vaid ka meie riigi julgeolek on tagatud.

4. Tervislikkus

Juba täna on meil üks üha tähtsamaks muutuv eelis, millest oleme liiga vähe rääkinud. Eestimaine liha on tervislik. Meil on Maaülikooli teadlaste uuring 2016. aastast prof Roasto juhtimisel, mis näitas, et Eesti päritolu värske linnuliha on imporditud värsketest linnulihast termofiilsetest kampülobakteritest oluliselt vähem saastunud. Samuti esines imporditud värskes linnulihast oluliselt rohkem haigustekitaja ravimresistentseid tüvesid, mis väga suure tõenäosusega viitab antibiootikumide väärkasutamisele. Ma arvan, et riik peaks uurima süstemaatiliselt ja põhjalikult ka importliha. Inimestel on õigus teada, mida nad sisse söövad.

Järjest suureneb surve tuua toidulauale **putukad ja laboriliha**. Esimene laboriliha on kotlet, mis 2013. aastal ära söödi, oli kasvatatud elusa looma rakkudest. Kas selline meetod on rohkem või vähem eetiline kui traditsiooniline hooliv karjakasvatus? Ei ole!

Praegu on tehisliha tootmise ökoloogiline jalajälg energiamahukuse tõttu vägagi pirakas. Ning kas putukapulbrit süüa on eetilisem? Kui me loome kõikjale suured putukafarmid, kui ohutu on see meie ökosüsteemile? Me ei saa ju olla kindlad, et need putukaliigid loodusesse ei pääse. Kas meil on soov looduse tasakaalu rikkuda? Pigem, kui me otsime lihale asendust, otsime uusi valguallikaid, siis Eestile on pigem omane saada seda põllult kui kasvatada putukaid. Näiteks on meie suurpõllumees Madis Ajaots kasvatanud juba ka tootmispõllul valgurikast sojat, läätse ja kikerhernest,

ÜRO hinnangul elab maakeral aastaks 2050 ligi 10 miljardit inimest. Toitu tuleb siis toota praeguse tasemega võrreldes koguni 70% rohkem. Seda just seetõttu, et kasvab nii maakera

elanike arv, aga ka elustandard vaestes riikides. See tähendab, et need inimesed muutuvad

valivamaks ja seetõttu kasvab tarbitava liha kogus neis riikides hüppeliselt! Nii et lihatootmine ei kao maailmast. **Küsimus on, kuidas seda teha võimalikult väikese ökoloogilise jalajäljega**, kuidas seda teha võimalikult loomasõbralikult. Ja siin on palju aspekte, kus saame ise koos v ära teha.

Eesmärke piirab vaid taevas

Mida teha? Alustuseks ärgem leppigem sellega, et Eesti restoranid pakuvad Uruguai ja Brasiilia veiseliha, Uus-Meremaa lammast ja Ameerika maisikana. Ükski terve mõistusega inimene ei usu, et kohapeal toodetud ja tarbitud liha ökoloogiline jalajalg on sama suur kui lihal, mida tuuakse Atlandi ookeani tagant laevadega. Seega - pakume ise inimestele väga head liha!

Mida see tähendab?

- Teeme tarneahelapõhiselt koostööd.
- Loomme üheskoos kvaliteedikavad.
- Viime koos ellu sel aastal koostatud lihasekori strateegia.

Saaremaa veis ja Eesti lammast peavad olema maailmas sama nõutud kui Kobe veis ja Uus-Meremaa lammast! Eesti lihavesi peab olema sama hõrk kui Brasiilia veis. Kvaliteet on pilet ekspordile!

Kui juba, võiksime võtta sellised eesmärgid, mis oleksid natuke hullud ja inspireeriksid meid kõiki. Meie kõigi eesmärgiks peaks olema, et aastaks 2030 kannatab Eestimaine liha välismaisega võrdluse välja ja et me oleme taastanud isevarustatuse. Siis pole importlihal meie toidulaual lootustki. Nii nagu Võrumaal Metsavenna Talu peremees Meelis Mõttus ütles, et vaja on mõelda ennast suuremaks!

Siiras tunnustus MTÜ Liivimaa Lihaveisele, kellel on juba koostatud toidukvaliteedikava „Rohumaaveise liha“. Samuti tunnustan kõiki veise-, lamba-, kitse-, linnu-, seakasvatustes ning toidutööstuses töötavaid inimesi! See töö on ülimalt tähtis, sest tõuaretus, stressivaba loomakasvatus, kvaliteedi tagamine igas etapis ja tootearendus – siin ei lõpe töö kunagi.

Vaadake, mida tehakse Tiit Niilo vedamisel Nopri talus. Kuidas nad mõtlevad tulevikule, kuidas nad panustavad 7 tärni piima! Kuidas on läbi mõeldud see, et loomade heaolu tagab hea tervise ja kokkuvõttes puhta piima! Võiks nii teha ka Eesti Lihaga!

Kõik lülid selles ketis on tähtsad – söodatootjad, taime- ja loomakasvatavad, töösturid, teadlased, ametnikud jt toidutootmises olulised inimesed. See koostöö, iga lüli väärtustamine, on ülitähtis kogu Eesti lihasektoris, Eesti toidutootmises. Ja siin on meil pikk tee veel minna.

Meenub üks vana lugu ETV Plekktrummi saatest, mida rääkis idamaade kultuuride asjatundja Alar Allik: üks Jaapani zen munk hakkas palvetama, aga see ei tulnud hästi välja, sest kõrvitsad tülitsevad hoovis. Munk läks rõdule neid vaigistama ja kõrvitsad küsisid tema käest: kuidas sina, munk, saad olla nii rahulik? Munk õpetas neid: „Pange käed põlvedele, istuge paar tundi rahulikult, ärge öelge ühtki sõna.“

Kõrvitsad istusid kaks tundi vaikides. „Nüüd tõstke käed pea kohale,“ rääkis munk edasi, „ja tunnetage, kuidas teie peadest kasvavad välja väädid.“

Kui kõrvitsad hakkasid neid vääte katsuma, said nad aru, et on kõik ühe väädi otsas, nii suured kui ka väikesed. Nad moodustasid kõik ühe suure kõrvitsataime. Nad mõistsid, et kõik on omavahel seotud. Peale seda nad ei tülitsenud enam kunagi.

Me oleme täna siin koos, ja mul on selle üle väga-väga hea meel, et saame ühises mõtteruumis osaleda ja mõelda. Näiteks, kui palju maksab Exceli tabelis hoolivus, naeratus, inimeste heaolu, rõõm? Seda ei ole võimalik Excelis mõõta, aga see annab meile kõigile jõudu, julgust! Ja ärgem unustagem: kui kaob ära usaldus, tuleb asemele bürokraatia.

Oluline on, et kogu sektor - alates põllumehest ja lõpetades riigisektori inimestega - mõistavad, et me kõik oleme ühe tarneahela lülid. Et me oleme üksteisele väga olulised.

Vaadakem vasakule ja paremale, igaühel on täita selles süsteemis oma tööga suur roll. Meie, kes me oleme täna siin koos, ajame ju ühte asja, oleme kõik n-ö ühe väädi otsas, moodustades toidutootmise tarneahela, põllult/laudast/ karjamaalt taldrikule. Me kõik vajame toitu vähemalt 3x päevas, head ja tervislikku toitu!

Lõpetan Jaan Tõnissoni tsitaadiga, mille ta tegi oma poliitilises testamendis: kui meie põlv tahab tõusta suveräänse rahva kõrgusele, kes oleks suuteline kandma iseseisvat Eesti riiklust ja kindlustama meie rahvuslikku tulevikku, siis ei tohi tema mitte rippuda ainult oma huvide otsas, vaid peab avama oma hinge ideaalidele, mis viivad rahvaid edasi ja ülespoole.

Täna teid kuulamast ja häid mõtteid!